EICH ARDAL CHI BETH SY'N BWYSIG?

ARDAL CAERGYBI AC YNYS CYBI

ASESIAD LLESIANT GWYNEDD A MÔN
Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn

2021

Daeth Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) i rym ar y 1af o Ebrill 2016. Pwrpas y ddeddf yw gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru.

Mae'r ddeddf wedi sefydlu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (y Bwrdd) ar gyfer pob ardal awdurdod lleol er mwyn sicrhau bod cyrff cyhoeddus yn gweithio efo'i gilydd i greu gwell dyfodol i bobl Cymru.

Ar gyfer Gwynedd a Môn mae'r ddau Fwrdd wedi dod at ei gilydd i gydweithio, ac mae'n bartneriaeth sy'n cynnwys y cynghorau sir, y gwasanaeth tân ac achub, y gwasanaeth iechyd, Cyfoeth Naturiol Cymru, ynghyd â phartneriaid eraill o'r sector gyhoeddus a'r trydydd sector.

Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn wedi rhannu'r ardal gyfan yn 14 o ardaloedd llai. Mae gwaith ymchwil wedi cael ei wneud ar ran y Bwrdd ar bob un o'r 14 ardal er mwyn deall a dysgu mwy am lesiant yr ardaloedd hynny. Yn ogystal â'r data sydd ar gael rydym hefyd eisiau gwybod beth rydych chi yn feddwl am eich ardal a'ch cymuned. Mae partneriaid y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wedi ymgysylltu'n helaeth efo'n cymunedau yn ystod y misoedd diwethaf ac rydym yn cymryd i ystyriaeth canfyddiadau'r sesiynau hynny a'r prif negeseuon sydd wedi eu cyfleu am gyflwr llesiant ein cymunedau.

Mae'n bwysig nodi hefyd bod y gwaith ymchwil wedi amlygu rhai bylchau data a bod rhai ffigyrau yn seiliedig ar ddata'r Cyfrifiad 2011, sydd bellach dros 10 mlynedd oed. Ein bwriad fydd diweddaru'r data sydd yn y llyfryn hwn yn rheolaidd er mwyn casglu'r prif negeseuon sydd wedi eu cyfleu am gyflwr llesiant ein cymunedau, ac yn sail felly i greu'r Cynllun Llesiant fydd yn arwain gwaith y Bwrdd dros y blynyddoedd sydd i ddod.

Mae'r gwaith yma yn adeiladu ar yr Asesiad Llesiant a gynhaliwyd yn 2016 gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Fe arweiniodd yr asesiad yma at greu Cynllun Llesiant sydd wedi bod yn arwain gwaith y Bwrdd hyd yma. Ers yr asesiad diwethaf mae ein cymunedau wedi wynebu newidiadau sylweddol yn sgìl Brexit ac yn fwy diweddar y pandemig Covid-19. Mae delio â'r argyfwng wedi amlygu pwysigrwydd y gwasanaethau sy'n cael eu darparu gan y sector gwirfoddol a chyhoeddus i'n cymunedau, a phwysigrwydd y cydweithio sydd rhyngddynt. Hefyd, mae'r argyfwng wedi rhoi'r chwydd wydr ar faterion a oedd yn bodoli eisoes yn ein cymunedau gan amlygu rhai pynciau fel tlodi a chyflogaeth, iechyd meddwl, ail gartrefi, twristiaeth ac unigedd.

Yn ogystal mae'r cyfnod wedi amlygu pwysigrwydd ein hamgylchedd sy'n greiddiol i iechyd a lles ein pobl a'n heconomi lleol, gan ddenu ymwelwyr i'r ardal. Wrth i ni edrych tuag at ddilyn llwybr gwyrddach allan o bandemig Covid-19, mae'n gyfle i ni ail edrych ar sut rydym yn defnyddio ein hasedau naturiol i fynd i'r afael â bygythiadau argyfyngau'r hinsawdd a natur.

Bydd yr Asesiad Llesiant yn rhoi sylw pellach i'r materion hyn sy'n bwysig i gymunedau ein hardaloedd.

DYMA'R WYBODAETH RYDYM WEDI EI GASGLU AR ARDAL CAERGYBI AC YNYS CYBI, TYBED YDI HYN YN ADLEWYRCHIAD TEG O GYFLWR LLESIANT EICH ARDAL CHI?

POBLOGAETH

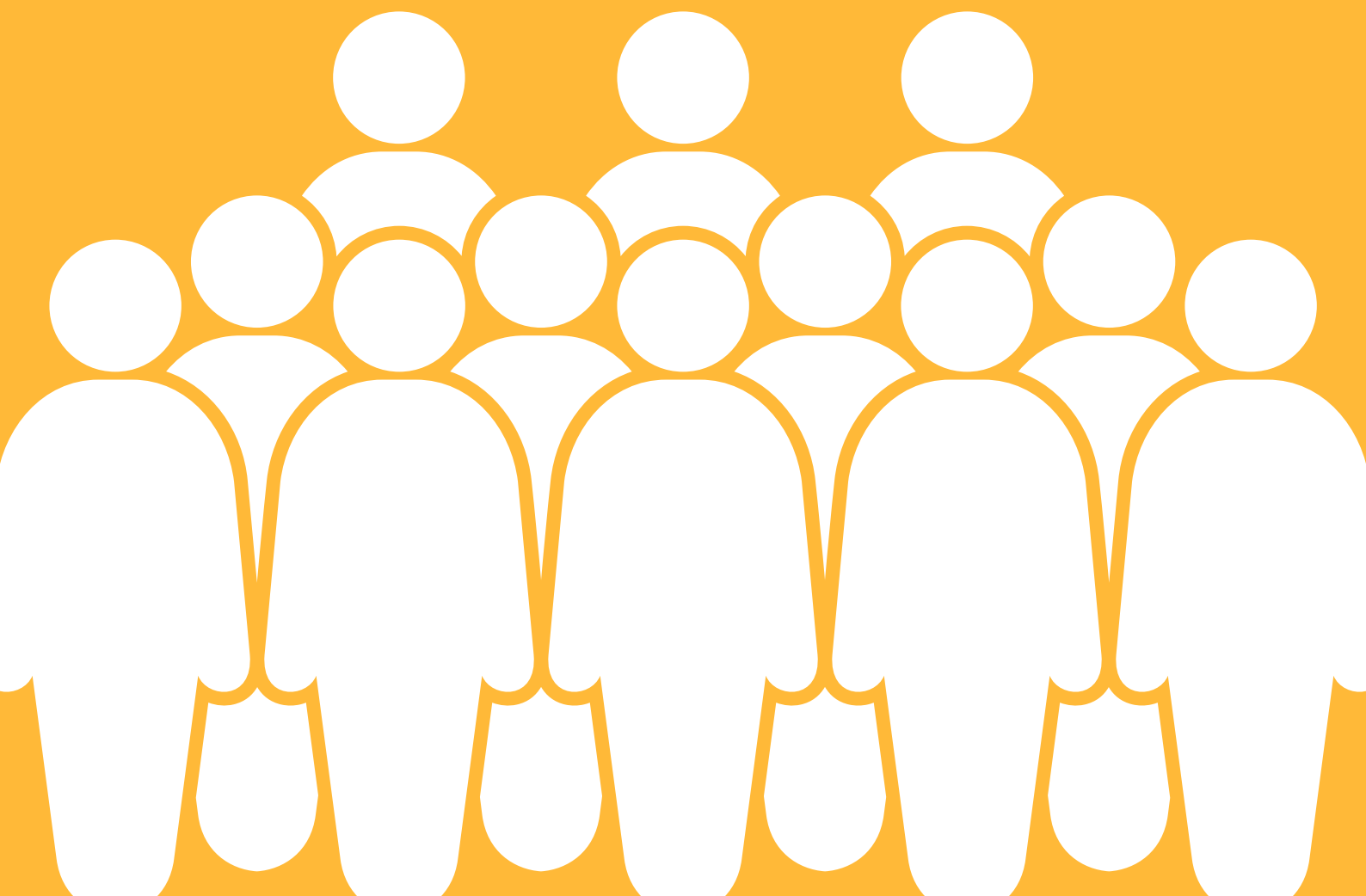

Pwy yw pobl Caergybi ac Ynys Cybi?

Mae 14,133 o bobl yn byw yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi – mae hyn tua 20% o gyfanswm poblogaeth Ynys Môn.

O'i gymharu â gweddill Môn mae mwy o blant a phobl ifanc hyd at 34 oed yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi, a llai o bobl dros 50 oed.

Mae disgwyl i boblogaeth Caergybi ac Ynys Cybi godi 15% i 16,220 erbyn 2043. Mae hyn yn wahanol i'r newid sydd yn cael ei ragdybio ar gyfer Ynys Môn lle mae disgwyl i'r boblogaeth aros yn eithaf cyson gyda lleihad o 0.7% rhwng 2019 a 2043.

Yng Nghaergybi ac Ynys Cybi mae disgwyl gweld cynnydd ymhob grŵp oedran, gyda'r cynnydd mwyaf o 43% yn y boblogaeth 75 oed a hŷn. Mae'r cynnydd yma yn y boblogaeth 75 oed a hŷn yn debyg i'r hyn a ddisgwylir ar draws Môn, ond mae disgwyl i bob grŵp oedran o dan 65 leihau ar draws Môn lle mae disgwyl gweld cynnydd yn y grwpiau yma yng Nghaergybi ac Ynys Cybi.

Iaith

Yn ôl cyfrifiad 2011 mae 42% o bobl Caergybi ac Ynys Cybi yn gallu siarad Cymraeg – dyma'r ganran isaf o holl ardaloedd Ynys Môn. Mae niferoedd wedi gostwng o 52% yn 1981. Roedd gostyngiad i'w weld ar draws Ynys Môn lle'r oedd 57% yn gallu siarad Cymraeg yn 2011 a 62% yn 1981.

Mae ffigyrau mwyaf diweddar yn nodi bod 50% o bobl Ynys Môn yn defnyddio'r Gymraeg yn eu bywyd bob dydd, o'i gymharu â 10% yng Nghymru.

Roedd pryder am yr iaith Gymraeg yn thema oedd yn codi ymysg trigolion a theimlai rhai bod bellach rhaniad rhwng y siaradwyr Cymraeg a Saesneg. Un dangosydd oedd y defnydd o dermau Saesneg wrth gyfeirio at lwybrau neu deithiau yn ogystal â newid i enwau tai, ar draul hanes a diwylliant yr ardal. (Arolwg Cynllun Lle)

AMGYLCHEDDOL

Pa mor wyrdd yw'r ardal?

Rhwng 2014/15 a 2020/21 fe gododd y canran o wastraff trefol wedi'i anfon i'w ailddefnyddio, ailgylchu neu gompostio yn Ynys Môn o 59.5% i 63%. Mae hyn ychydig yn is na'r cynnydd o 60.2% i 65.1% a welwyd yng Nghymru gyfan dros yr un cyfnod.

Mae'r achosion o dipio anghyfreithlon a gofnodwyd i bob 1,000 o'r boblogaeth yn uwch yn Ynys Môn na Chymru gyfan, gyda 18.6 yn cael eu cofnodi ym Môn a 10.6 yng Nghymru yn 2019/2020.

Pa mor lân yw'n strydoedd?

Mae glendid strydoedd yn cael ei archwilio yn flynyddol gan Cadw Cymru'n Daclus.

Yn 2019/20 gafodd 65 stryd yn Ynys Môn ei archwilio, ac roedd 97% o safon glendid uchel neu dderbyniol, hynny yw Gradd B neu uwch. Mae hyn yn debyg i ddata 2015/16 lle'r oedd 95% o strydoedd Môn o'r un safon.

O fewn ardal Caergybi ac Ynys Cybi fe gafodd 11 stryd ei archwilio, ac fe wnaeth 100% o'r rhain dderbyn Gradd B neu uwch yn 2019/20. Mae'r canran yma'r un fath a'r canran a gafodd Gradd B neu uwch yn 2015/16.

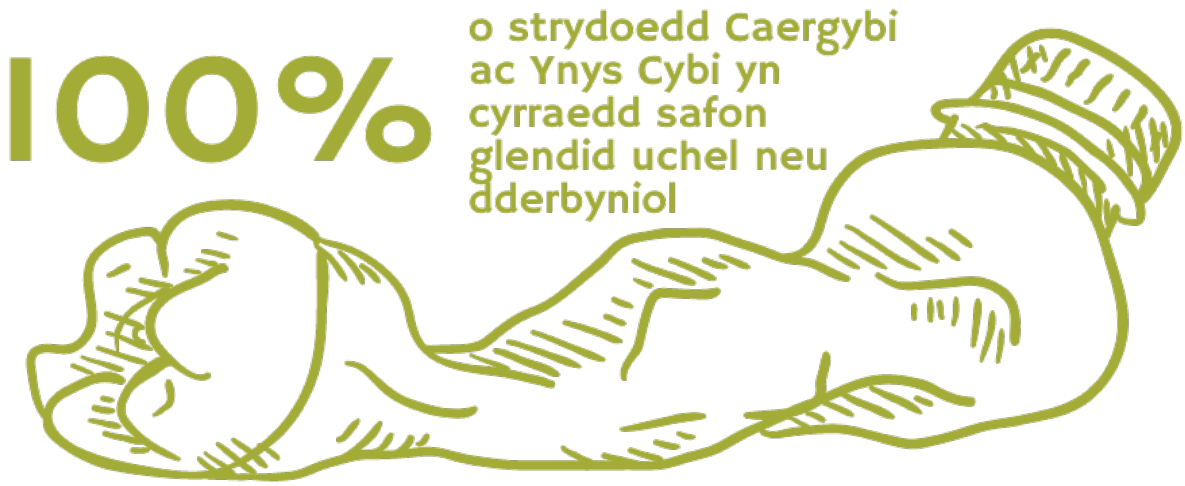

Amgylchedd naturiol

Môr a rhostiroedd

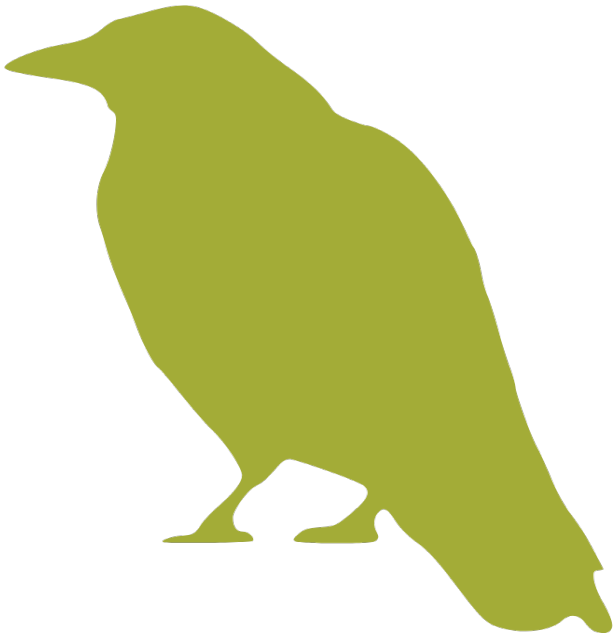

Mae'r amodau morol cymhleth o amgylch Ynys Cybi yn rhoi bodolaeth i gynefinoedd amrywiol, gan gynnwys creigwely, sy'n gartref i boblogaethau cimychiaid a chrancod o bwys masnachol.

Mae cysgod cymharol Bae Rhoscolyn yn cefnogi cymuned morwellt islanwol, gyda sawl rhywogaeth algâu, cramenogion, molysgiaid, pysgod, sbyngau ac anemonïau. Mae llamhidyddion a dolffiniaid i'w gweld yn aml yn y dyfroedd.

Mae rhostir ac adar môr o bwys rhyngwladol yn Ynys Lawd, dan ofal yr RSPB, yn enwedig i warchod y frân goesgoch ble mae arfordir creigiog gorllewinol Ynys Cybi yn ddelfrydol i'w cynnal.

Mae Caergybi yn gartref nythfa bridio adar y môr o bwys rhyngwladol. Mae'r stribedi morfeydd a'r gwlâu morwellt hyn wedi'u dynodi yn Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig ac mae'r cynefinoedd hyn yn cefnogi ystod eang o adar sy'n mudo dros y gaeaf. Mae yma ardaloedd twyni rhostir prin ac mae'r ardal gyfan yn cefnogi ystod o blanhigion prin megis lafant-y-môr, corfrwynen a chedowydd suddlon.

Tir a chorsydd

Corsydd Môn yw rhai o'r gwlypdiroedd pwysicaf yn Ewrop, sef Cors Erddreiniog (y fwyaf), Cors Bodeilio a Chors Goch. Gyda'i gilydd maent yn rhan o Ardal Cadwraeth Arbennig. Mae'r rhain yn ardaloedd pwysig i ymwelwyr ac yn denu pobl i'r ardal.

Ychydig iawn o Ynys Môn sydd wedi'i gorchuddio gan goetiroedd, dim ond 4.3% ohoni o'i gymharu ag 14% ledled Cymru ar gyfartaledd.

Mae Ynys Môn o dan bwysau amaethyddol cymharol uchel. Amaethyddiaeth yw'r prif ddefnydd tir ar Fôn, gan gyfrif am oddeutu 92% o arwynebedd y tir ar yr ynys. Mae hyn ychydig yn uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol o oddeutu 88%.

"(Mae'r ardal yn) dawel gyda digonedd o flodau gwyllt, coed, adar ac anifeiliaid gwyllt."
(Unigolyn o Ardal Caergybi ac Ynys Cybi, Arolwg Llesiant Môn)

Gwydnwch ecosystemau

Mae bywyd gwyllt Cymru yn dirywio, gyda'r canfyddiadau diweddaraf yn dangos bod un o bob chwe rhywogaeth yng Nghymru mewn perygl o ddiflannu. Yn 2021 cyhoeddodd Llywodraeth Cymru argyfwng natur a galwodd am osod targedau i atal a gwrthdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth.

Ymysg yr heriau sy'n wynebu rhywogaethau yw diffyg tir pori, mewnbynnau maethol gwasgaredig yng nghefn gwlad, tir hanesyddol, a rheoli dŵr. Mae ansawdd y dŵr dan bwysau oherwydd effeithiau megis cyfoethogi maetholion, arferion rheoli tir dwys, gollyngiadau o ffynonellau carthffosiaeth a dŵr gwastraff a chloddio metel hanesyddol o Fynydd Parys.

Er hyn, mae'r wiwer goch a llygoden y dŵr yn ffynnu ar Ynys Môn.

Newid hinsawdd a llifogydd

Mae'r argyfwng yn yr hinsawdd a natur yn un o'r prif heriau sy'n wynebu cenedlaethau'r dyfodol. Dros y ganrif ddiwethaf, mae'r tymheredd wedi cynyddu, mae lefelau'r môr wedi codi, ac mae patrymau tywydd wedi newid yn sylweddol.

Yng Ngogledd-orllewin Cymru ac awdurdod lleol Ynys Môn, mae yna nifer o gymunedau mewn perygl o lifogydd, fel y nodwyd gan Gofrestr Cymunedau mewn Perygl (2019).

Yn ôl Asesiad Perygl Llifogydd Cymru, yn Ynys Môn mae yna **2,826 o eiddo mewn perygl o lifogydd dŵr afonydd, môr ac arwyneb.**

2,826

o dai Môn mewn perygl o lifogydd

Awyr iach

Mae crynodiad NO2 yn un modd o fesur ansawdd aer, ac mae'n cael ei gyfleu fel microgramau (µg) cyfartalog am bob m3. Yn 2019 roedd mesur cyfartalog o 5.1 µg/m^3 NO2 mewn lleoliadau anheddau preswyl yn Ynys Môn. Roedd hyn llawer is na mesur cyfartalog Cymru o 9.2 µg/m^3.

CYMDEITHASOL

Iechyd da?

Yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi yn 2020-2021 roedd amser ymateb ambiwlans ar gyfer galwad 'coch', hynny yw y math mwyaf difrifol, ar gyfartaledd 10 munud. Mae hyn wedi codi dros y blynyddoedd diwethaf o 06:22 munud yn 2018-2019 a 07:12 munud yn 2019-2020.

Amser ymateb ambiwlans:

10

munud

Mae amser teithio cyhoeddus a preifat dwyffordd i *feddygfa* yn uwch yn Ynys Môn na Chymru, gydag amser cyfartalog o 47 munud a 8 munud i gymharu gyda 40 munud a 7 munud.

Mae hyn hefyd yn wir ar gyfer teithio i *fferyllfa* lle mae teithio dwyffordd cyhoeddus cyfartalog yn cymryd 48 munud a preifat 10 munud i gymharu gyda 38 munud a 7 munud ar gyfer Cymru.

O fewn ardal Caergybi ac Ynys Cybi mae amrywiaeth o fewn yr amser teithio, lle mae ardaloedd gan gynnwys Trearddur 1 a Trearddur 2 gydag amser teithio cyhoeddus uwch na hyn a nodwyd ar gyfer Môn, ond fod ardaloedd gan gynnwys Tref Caergybi a London Road gyda rhai o'r amseroedd teithio cyhoeddus i fferyllfa a meddygfa leiaf ar yr ynys.

Mae ffigyrau iechyd poblogaeth bellach ar gael ar gyfer Ynys Môn, i roi syniad o gyflwr a phatrymau iechyd y sir.

Mae disgwyliad oes dyn adeg ei eni yn Ynys Môn yn 79.3 oed, tra bod disgwyliad oes merch adeg ei geni yn 82.9 oed. Mae hyn ychydig yn uwch na ffigyrau Cymru lle bod disgwyliad oes dyn adeg ei eni yn 78.3 a merch 82.1.

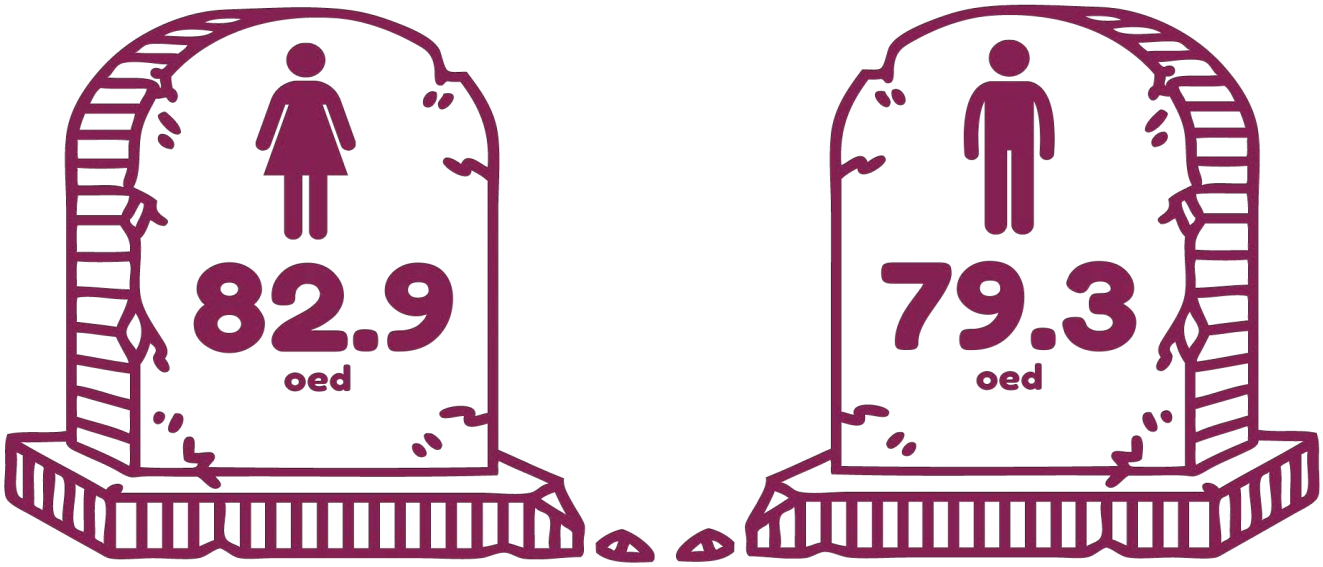

Yn ôl ffigyrau 2017/18-2019/20 mae 37% o oedolion 16 i 64 gyda phwysau iach yn Ynys Môn, mae hyn yn debyg i ganran Cymru sef 38%. Mae hyn yn codi i 46% mewn oedolion 65 oed a hŷn yn Ynys Môn, sydd yn uwch na chanran Cymru o 38%, ac yn y canran uchaf o bob awdurdod lleol yng Nghymru.

Ffactorau eraill sy'n effeithio ar ein hiechyd yw ysmygu ac yfed alcohol. **Mae 18% o bobl 16 oed neu'n hŷn ym Môn yn dweud eu bod yn ysmygu,** canran tebyg iawn i Gymru gyfan le mae ychydig dros 17% yn ysmygu. Mae 14% o oedolion Ynys Môn yn nodi eu bod yn yfed mwy na 14 uned o alcohol yr wythnos, ffigwr is na'r 19% o Gymru gyfan.

Mae iechyd meddwl yn rhan bwysig o lesiant ac iechyd. Mae data gan Iechyd Cyhoeddus Cymru o 2018-19 sydd yn nodi lles meddyliol ymysg oedolion (16 a hŷn) ar ffurf sgoriau safonedig oed. 51.8 yw sgôr Ynys Môn sydd ychydig bach yn uwch, ond yn gymharol, gyda sgôr Cymru sef 51.4.

Mae data gan Arolwg Cenedlaethol Cymru ar gyfer 2018/19-2019/20 yn nodi fod 10% o oedolion Ynys Môn gydag anhwylderau'r meddwl, yr un canran a gweddill Cymru.

Iechyd plant a pobl ifanc

Mae ystadegau iechyd sbesiffig ar gyfer plant hefyd ar gael ar gyfer Ynys Môn.

Mae'r canran genedigaethau unigol byw pwysau geni isel yn is yn Ynys Môn na Chymru gyfan, gyda chanran o 4.9% a 5.9% yn y drefn honno. Mae'r canran ar gyfer Môn wedi aros yn gyson rhwng 2017 a 2019.

Mae canran yr holl blant wedi eu himiwneiddio'n llawn yn ôl yr amserlen erbyn pedair oed wedi cynyddu yn Ynys Môn o 90.4% yn 2017 i 93.7% yn 2019. Mae'r canran yma wedi bod yn gyson uwch na chanran Cymru gyfan le cafodd 88% eu himiwneiddio'n llawn yn 2019.

Mae ffigyrau Iechyd Cyhoeddus Cymru ar gyfer 2018/19 yn dangos yn Ynys Môn mae 29% o blant 4-5 oed dros eu pwysau neu yn ordew – sydd ychydig bach yn uwch na ffigwr Cymru o 27%.

Yn ôl data o 2017/18 mae tua 8% o blant 11-16 oed Ynys Môn yn yfed alcohol a 5% yn ysmygu. Mae hyn yn cymharu gyda 8% a bron i 4% ar gyfer Cymru gyfan.

Cadw'n ddiogel

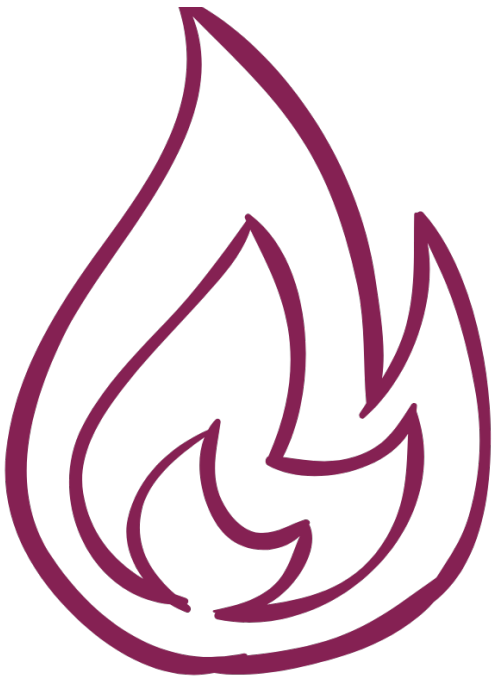

74 achos tân yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi

Mae cyfradd troseddau fesul 1,000 person (16 a hŷn) ardal Caergybi ac Ynys Cybi wedi codi ers yr asesiad llesiant diwethaf, o 148 yn 2015 i 176 yn 2020. Hwn yw'r gyfradd troseddau uchaf o ardaloedd llesiant Môn.

Mae 61% o bobl Ynys Môn yn teimlo'n ddiogel iawn yn yr ardal leol ar ôl iddi dywyllu, ffigwr llawer uwch na'r 46% ar gyfer Cymru gyfan.

Ar gyfartaledd rhwng 2017/18-2019/20 roedd **27 achos tân bwriadol y flwyddyn yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi,** mae hyn yn is na'r nifer a nodwyd yn yr asesiad llesiant diwethaf. Yn yr un cyfnod roedd **47 achos tân damweiniol**, sydd mwy neu lai yn gyfartal i'r hyn nodwyd yn yr asesiad llesiant diwethaf.

Mae'r achosion tân bwriadol a damweiniol cyfartalog blynyddol yn Ynys Môn wedi lleihau ers yr asesiad llesiant diwethaf.

Cadw mewn cysylltiad

68% o gartrefi gyda char neu fan yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi

Yn ôl Cyfrifiad 2011, **mae gan 68% o gartrefi yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi gar neu fan** – mae hyn yn isel o gymharu â gweddill Môn, ble mae 82% o gartrefi gyda char neu fan.

Mae hyn yn cyd-fynd â phryderon sydd wedi ei fynegi am drafnidiaeth gyhoeddus annibynadwy ac annigonol. Mae wedi codi fel un o'r prif themau wrth holi barn trigolion yr ardal, gyda phobl Caergybi ac Ynys Cybi yn nodi bod hyn yn creu rhwystr wrth geisio cyrraedd cyfleusterau allweddol fel siopau a'r feddygfa. (Arolwg Cynllunio Lle ac Arolwg Llesiant Môn)

Mae amser teithio cyhoeddus dwyffordd i siop fwyd yn uwch yn Ynys Môn na Chymru gyfan, gydag amser cyfartalog o 38 munud

i gymharu gyda 32 munud. Mae amser teithio preifat dwyffordd yn debyg ar gyfer Ynys Môn a Chymru gydag amser cyfartalog o 5 munud a 4 munud yn y drefn honno.

> "Dim ond un gwasanaeth bws sy'n mynd rhwng Llaingoch a Caergybi - arferai fod yn llawer mwy cyn Covid er mwyn gallu mynd i siopau ac i'r ganolfan hamdden."
> (Unigolyn o Ardal Caergybi ac Ynys Cybi, Arolwg Llesiant Môn)

Mae ffigyrau o 2019 yn dangos fod gan Ynys Môn ganran uwch o ddiffyg argaeledd canrannol band eang ar 30Mb/e na Chymru gyfan, sef 10% i gymharu gyda 7%.

Yn 2019 roedd bron 12% o bobl Ynys Môn yn unig, mae hyn wedi gostwng ers 2016 lle'r oedd 16% yn unig. Mae'r ffigwr yma yn is na Chymru gyfan le'r oedd 15% yn unig yn 2019.

Helpu'n gilydd

Yn ôl y Cyfrifiad yn 2011 mae 11% o'r boblogaeth yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi yn rhoi o leiaf un awr yr wythnos o ofal di-dâl. Mae'r ffigwr yma yn debyg i ardaloedd eraill yng Nghymru ac Ynys Môn.

Mae ffigyrau cyn-pandemig yn dangos bod y canran o bobl sy'n gwirfoddoli yn Ynys Môn wedi disgyn rhywfaint o 31% yn 2016 i 28% yn 2019 a gwelwyd gostyngiad tebyg yng Nghymru o 28% yn 2016 i 26%, gyda llai o bobl yn gwirfoddoli ar draws Cymru na Môn. Mae'n debyg fod Covid-19 wedi golygu cynnydd yn y nifer sy'n gwirfoddoli, fodd bynnag, nid oedd data fesul ardal ar gael.

Yn ôl trigolion ardal Cybi ac Ynys Cybi, roedd cyfeillgarwch a'r ymdeimlad o fod yn rhan o gymuned yn un o'r prif nodweddion oedd yn gwneud yr ardal yn le da i fyw. (Arolwg Llesiant Môn)

> "Mae'n gymuned gyfeillgar ac mae pobl yn edrych allan am ei gilydd."
> (Unigolyn o Ardal Caergybi ac Ynys Cybi, Arolwg Llesiant Môn)

ECONOMAIDD

Tai ac ail gartrefi

Yn 2020, roedd canolrif pris tŷ yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi tua £140,000, sef cynnydd o £30,000 ers yr asesiad diwethaf yn 2015. Dyma'r canolrif isaf o ardaloedd Môn.

Mae canolrif incwm teuluoedd Caergybi ac Ynys Cybi tua £24,576 ond mae angen o leiaf £26,429 i fforddio prynu tŷ pris lefel mynediad i'r farchnad.

Mae hyn yn golygu bod 54% o aelwydydd Caergybi ac Ynys Cybi wedi eu prisio allan o'r farchnad. Mae hyn yn is ar y cyfan na gweddill ardaloedd Ynys Môn sy'n 62% a Chymru sy'n 56%.

Fodd bynnag, mae'n debyg nad yw ffigyrau 2020 yn dangos llawn effaith y pandemig ar brisiau tai yr ardal, ac bydd yr rhain yn cael ei diweddaru pan fydd y data ar gael.

Amlygwyd materion yn ymwneud a thai ac ail gartrefi wrth holi trigolion fel rhan o'r arolwg Cynllunio Lle. Roedd y sylwadau yn ymwneud â phobl ifanc a theuluoedd yn methu fforddio tai yn yr ardal, diffyg tai rhent a hefyd pryderon am niferoedd ail gartrefi ac Air BnBs yn cynyddu yng Nghaergybi ac Ynys Cybi.

Beth yw gwaith pobl Caergybi ac Ynys Cybi?

Mae data'r Cyfrifiad 2011 yn dangos bod 15% o'r o bobl sydd mewn gwaith yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi yn gweithio yn y maes gofalu, hamdden a galwedigaethau gwasanaethau eraill. Ar y llaw arall, dim ond 12% sy'n gweithio yn y crefftau medrus –sy'n is na'r canran ymhob ardal arall Môn.

Tra bod 17% o'r rhai sydd heb gymhwyster yn gweithio fel gweithredwyr prosesau, offer a pheiriannau, dim ond 0.5% sy'n gweithio i'r galwedigaethau proffesiynol. Mae hyn yn ffigwr tebyg i weddill Ynys Môn a Chymru.

Nid oes data dibynadwy ar gael am feysydd gwaith fesul ardal leol wedi 2011, a gwelir felly bwlch data sylweddol.

Cyflog

Mae canolrif cyflog wythnosol yn etholaeth Ynys Môn tua £506 yr wythnos. Mae'r swm yma 27% yn uwch na Gwynedd (£386 yr wythnos), a 8% yn uwch na Chymru gyfan (£469 yr wythnos).

Yn Ynys Môn mae cyflogau merched 6% yn uwch na chyflog dynion yn yr ardal. Mae hyn yn wahanol iawn i'r sefyllfa yng Ngwynedd, lle mae cyflogau merched 32% yn llai na chyflog dynion a Chymru 31% yn llai.

£506 canolrif cyflog wythnosol

Diweithdra

Mae 80% o drigolion Ynys Môn rhwng 16 a 64 oed mewn gwaith neu addysg, sy'n uwch na Chymru, sef 76%.

Ar gyfartaledd, roedd canran y bobl 16-64 oed oedd yn **hawlio'r Lwfans Ceisio Gwaith yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi rhwng Tachwedd 2020 a Hydref 2021 yn 8.3%,** sy'n uwch na chanran Môn am yr un cyfnod (5.3%).

Roedd y ffigwr ar ei uchaf fis Tachwedd 2020 (9%) ac ar ei isaf Hydref 2021 (7.1%), sy'n awgrymu bod cyfnod clo Covid-19 wedi cael effaith ar y niferoedd.

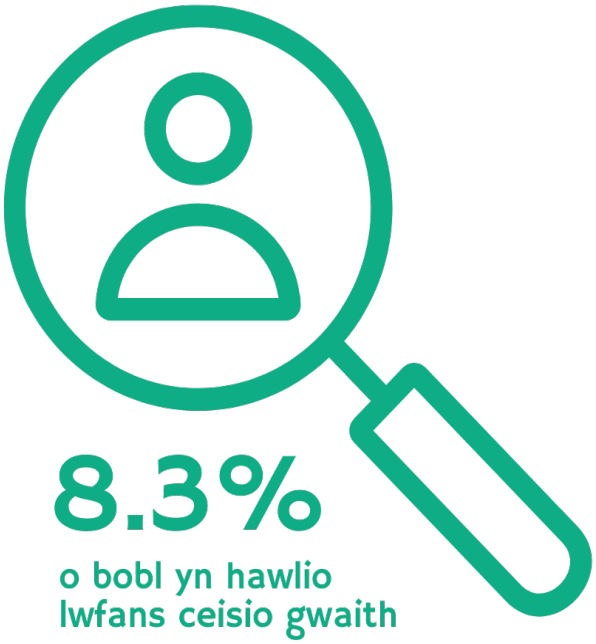

8.3%
o bobl yn hawlio lwfans ceisio gwaith

"Angen mwy o swyddi sydd ddim yn dymhorol neu sy'n cynnig yr un oriau o waith bob wythnos."
(Unigolyn o Ardal Caergybi ac Ynys Cybi, Arolwg Llesiant Môn)

Busnesau

Yn 2020, roedd cyfanswm o 2,155 o fusnesau wedi cofrestru yn Ynys Môn. Mae cyfradd busnesau newydd sy'n cychwyn yn Ynys Môn yn uwch na Gwynedd, ond yn llai na Gogledd Cymru a Chymru.

Mae 59% o gwmnïau yn Ynys Môn yn aros mewn busnes am o leiaf tair blynedd neu fwy. Mae hyn yn uwch na Chymru sydd ar 54%.

Mae'r gyfradd o'r busnesau sy'n methu hefyd yn is yn Ynys Môn o'i gymharu â Gogledd Cymru a Chymru.

Sgiliau am oes

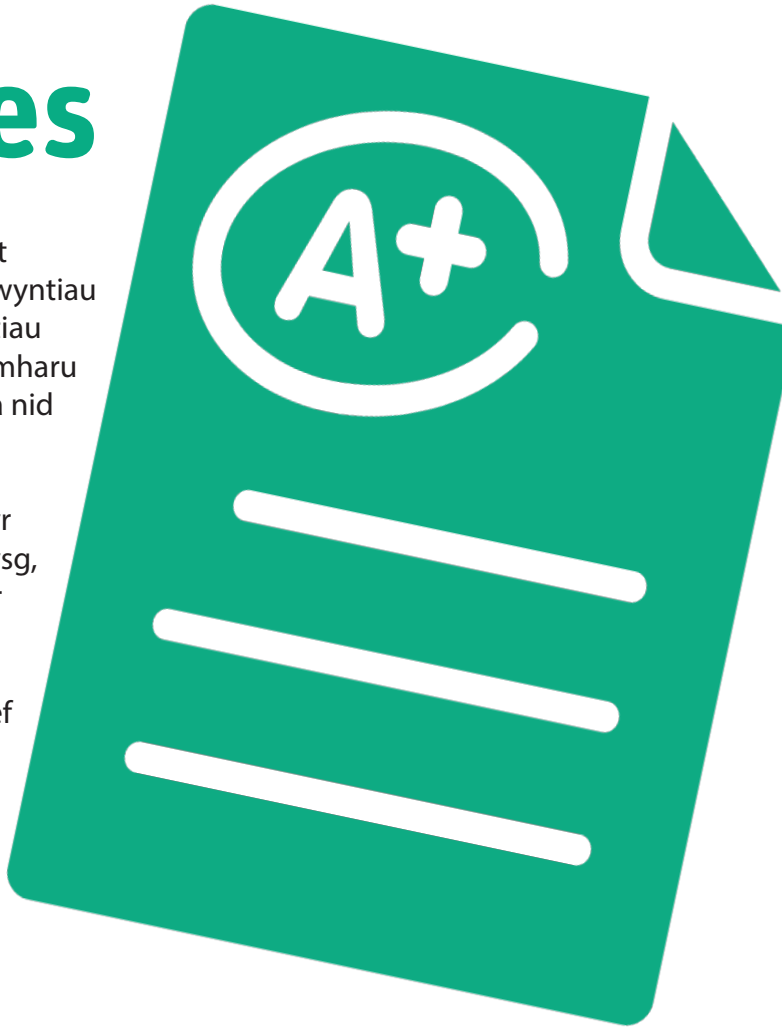

O 2018/19 mae Llywodraeth Cymru wedi cyflwyno set newydd o fesurau perfformiad sy'n cynnwys y sgôr pwyntiau Llythrennedd, y sgôr pwyntiau Rhifedd a'r sgôr pwyntiau Gwyddoniaeth. Mae hyn yn ei gwneud hi'n anodd cymharu o flwyddyn i flwyddyn dros y blynyddoedd diwethaf a nid oes dadansoddiad fesul sir ers 2018/19.

Fodd bynnag, mae ffigyrau ar gael am y nifer o adawyr ysgol blwyddyn 11 y gwyddys sydd ddim mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant (NEET). Yn Ynys Môn mae'r ganran am 2020 yn 4.7%, sy'n gynnydd sylweddol o 2018, pan oedd y ffigwr yn 1.1%. Mae'r ganran yma hefyd yn uwch na ffigwr Cymru gyfan ar gyfer 2020 sef 1.7%.

Yr arian yn ein poced

Mae incwm sydd ar gael i'w wario ar ôl costau talu am gartref a threthi gan bobl yn Ynys Môn yn £17,529 y pen y flwyddyn, sydd yn £266 yn fwy na Chymru gyfan.

Yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi, mae 25% o ddisgyblion ysgol gynradd yn hawlio prydau ysgol am ddim sef y canran uchaf o holl ardaloedd llesiant Môn. Mae hyn yn wir hefyd am y nifer o ddisgyblion ysgol uwchradd, gyda 23% yn hawlio prydau ysgol am ddim, sydd hefyd yn uwch na'r 16% ar gyfer Ynys Môn.

Yn ôl ffigyrau cyn-bandemig, mae bron i 23% o aelwydydd yn ardal Caergybi ac Ynys Cybi mewn tlodi tanwydd, dyma'r uchaf yn Ynys Môn sydd â chyfartaledd o 18%. O'r holl gartrefi yn yr ardal, mae 5% heb wres canolog, sy'n debyg i weddill Ynys Môn ond yn uwch na Chymru sydd ar 2%.

Fodd bynnag, gyda'r cynnydd diweddar mewn prisiau tanwydd mae'r ffigwr hwn yn debygol o fod yn llawer uwch na'r amcangyfrif yn 2018, ond yn anffodus roedd dod o hyd i ddata dibynadwy yn y maes hwn yn broblem.

DIWYLLIANNOL

Cadw'n heini

Yn ôl Arolwg Chwaraeon Ysgol ddiweddaraf Chwaraeon Cymru mae mwy o blant Ynys Môn yn cymryd rhan mewn chwaraeon tri neu fwy o weithiau'r wythnos na sydd ar draws Cymru.

Yn 2018, roedd bron i 56% o ddisgyblion Môn yn cymryd rhan mewn gweithgaredd chwaraeon tri neu fwy o weithiau yr wythnos, i gymharu gyda 48% yng Nghymru.

56%

o blant yn cymryd rhan mewn chwaraeon 3+ gwaith yr wythnos

Erbyn hyn mae darlun tebyg ar gyfer oedolion Ynys Môn. Yn 2016 roedd 28% o bobl yn cyfranogi mewn gweithgareddau chwaraeon deirgwaith neu fwy yr wythnos yn Ynys Môn a 29% ar draws Cymru, erbyn 2019 fe gynyddodd y nifer yn Ynys Môn i 34% i gymharu gyda 32% ar gyfer Cymru gyfan.

Mae amser teithio cyhoeddus a preifat dwyffordd i gyfleuster chwaraeon yn uwch yn Ynys Môn na Chymru, gydag amser cyfartalog o 70 munud a 13 munud i gymharu gyda 55 munud a 10 munud yn y drefn honno. Unwaith eto mae amrywiaeth i'w weld o fewn yr ardal, lle mae Tref Caergybi, Porthyfelin 1 a Porthyfelin 2 gyda rhai o'r amseroedd teithio cyhoeddus byrraf ar yr ynys a mae Trearddur 1 a Trearddur 2 gydag amser teithio cyhoeddus uwch na'r hyn a nodir ar gyfer Ynys Môn. Mae amrywiaeth hefyd i'w weld wrth edrych ar deithio preifat, lle mae amser cyfartalog Kingsland, Porthyfelin 1 a Porthyfelin 2 yn rhai o'r byrraf ar yr ynys, ac amser Trearddur 1 yn hirach na Môn.

Amser hamdden

Mae amser cyfartalog teithio dwyffordd cyhoeddus a preifat i lyfrgell gyhoeddus yn uwch yn Ynys Môn na Chymru gyfan, gydag amser cyfartalog o 53 munud a 13 munud i gymharu gyda 45 munud a 10 munud.

Mae amrywiaeth o fewn ardal Caergybi ac Ynys Cybi lle mae Tref Caergybi, London Road, Porthyfelin 1 a Porthyfelin 2 efo rhai o'r amseroedd teithio cyhoeddus byrraf ar yr ynys ac mae amser teithio cyhoeddus

Trearddur 1 a 2 yn uwch na Môn. Mae amser teithio cyfartalog preifat Porthyfelin 1 a Porthyfelin 2 hefyd yn rhai o'r byrraf ar yr ynys.

Mae ffigyrau amser hamdden ar gael ar gyfer y cyfnod cyn y pandemig. Roedd **66% o oedolion yn Ynys Môn wedi mynychu digwyddiad celfyddydol yn ystod y flwyddyn 2019-20.** Mae hyn yn debyg i Wynedd ac ychydig yn is na weddill Cymru.

Yn 2016-17 roedd 68% o oedolion Ynys Môn yn datgan eu bod wedi mynychu mannau hanesyddol yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Mae'r ffigwr yma yn uwch na Wynedd a Cjymru gyfan le a welwyd 47% a 58% yn datgan eu bod wedi mynychu yn y drefn honno.

Mae effaith y pandemig ar y celfyddydau a diwylliant yn amlwg, gyda theatr a sinemau yn gorfod cau dros gyfnod y clo a chyfyngiadau yn y niferoedd sy'n cael mynychu digwyddiad wedi hynny. Fodd bynnag, nid oedd ffigurau dibynadwy fesul ardal leol i fesur hyn ar gael.

Mannau gwyrdd

Mae cysylltiad rhwng llesiant diwylliannol a threulio amser mewn mannau gwyrdd a natur, ac mae agosatrwydd at fan gwyrdd naturiol yn un ffurf o asesu amgylchedd ffisegol ardal.

Er bod sgôr ar gyfer agosatrwydd at Fan Gwyrdd Naturiol Hygyrch yn is ar gyfer Ynys Môn na Chymru gyfan, sef 65% i gymharu gyda 77%, o fewn Caergybi ac Ynys Cybi mae rhai ardaloedd gyda'r sgorau goraf ar yr ynys gan gynnwys 97% ar gyfer London Road a Morawelon a 95% ar gyfer Porthyfelin 1 a Porthyfelin 2.

> "Mae'r gallu i gerdded o stepen y drws i fyny'r mynydd neu i barc Morglawdd a'r arfordir creigiog yn bwysig iawn i mi"
> (Unigolyn o Ardal Caergybi ac Ynys Cybi Arolwg Llesiant Môn)

AM FWY O WYBODAETH...

www.LlesiantGwyneddaMon.org
post@llesiantgwyneddamon.org
01766 771000
Gofynnwch am Rheolwr Rhaglen Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn

ASESIAD LLESIANT GWYNEDD A MÔN
Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn
2021